

ДІЯЛЬНІСТЬ ХАРКІВСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ КАПЕЛИ КОБЗАРІВ ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА (1925 – 1930 рр.)

У статті досліджуються напрями діяльності Харківської художньої капели кобзарів імені Т.Г. Шевченка. Просліджуються характерні особливості та умови функціонування організації у тогочасних ідеологічних реаліях.

Ключові слова: капела кобзарів, кобза, кобзарське мистецтво, традиції, Харків.

В статье исследуются направления деятельности Харьковской художественной капеллы кобзарей имени Т.Г.Шевченка. Прослеживаются характерные особенности и условия функционирования организации в идеологических реалиях того времени.

Ключевые слова: капелла кобзарей, кобза, кобзарское искусство, традиции, Харьков.

The article investigates the activities of the Kharkov Art Chapel kobzars Taras Shevchenko. Traced the characteristics and functioning of the organization in terms of ideological realities of the time.

Keywords: Chapel kobzars, kobza, kobza art, traditions, Kharkiv.

Постановка проблеми. Справжнім феноменом українізації на Харківщині є діяльність Харківської художньої капели кобзарів імені Т.Г.Шевченка. В умовах ідеологічного тиску тоталітарного режиму члени товариства стали на варті захисту кобзарського мистецтва, популяризації народного інструменту – кобзи.

Аналіз актуальних досліджень. Серед сучасних науковців, які у своїх роботах частково розкривають діяльність кобзарів на Харківщині у 1920-ті рр., слід відзначити: О.І.Дубас [1], Т.Є.Мартиніву [2], О.О.Савчука [3], К.П.Черемського [4].

Мета статті: розкрити напрями діяльності Харківської художньої капели кобзарів імені Т.Г. Шевченка у 1925-1927 рр., характерні особливості та умови функціонування організації у тогочасних ідеологічних реаліях.

Виклад основного матеріалу. У липні 1925 р. при ВУСП була заснована Харківська художня капела кобзарів. Через декілька місяців, представники капели на загальних зборах ухвалили присвоїти ім'я Т.Г.Шевченка, твори якого виконувалися кобзарями товариства. Протягом 1925-1927 рр. капела з цією назвою стала відомою серед широкого загалу, що підтверджували численні позитивні громадські рецензії.

У цілому, слід відзначити, що друга половина 1920-х рр. характеризується піднесенням інтересом з боку громадськості до кобзарства. У 1927 р. на території УССР виникає більше десяти кобзарських капел та сотні кобзарських гуртків. Серед них на окрему увагу заслуговують: «Перша Київська капела кобзарів», «Полтавська капела кобзарів», «Харківська художня капела кобзарів ім. Т.Г. Шевченка» та ін. Біля витоків створення цих товариств стояли професійні музиканти-практики (Г.Хоткевич, В.Ємець, В.Кабачок, М.Кашуба), фольклористи (П.Демуцький, М.Грінченко, Д.Ревуцький), композитори (П.Козицький). Специфікою діяльності Харківської художньої капели кобзарів у цей період стає: поповнення репертуару кобзарів творами сучасних композиторів: В.Верховинця, К.Богуславського, Ф.Попадича, П.Козицького, Г.Верьовки та ін.; впровадження нових, удосконалених інструментів; включення до концертних програм камерних ансамблевих виступів (дуети, тріо, квартети).

У 1927 р. на засіданні окружного міністерства освіти було заслухано статут Харківської художньої капели кобзарів імені Т. Г. Шевченка, яка мала статус Всеукраїнської робітничо-селянської організації [5, арк. 1]. Згідно зі статутом головними цілями товариства визначалося: розповсюдження серед населення знань в галузі кобзарського мистецтва, популяризація народних інструментів, української пісні, пошук нових шляхів розвитку кобзарства, удосконалення інструменту як провідного музичного надбання революції, виявлення «революційно-сучасного побуту розвитку нової музичної культури» [5, арк. 4]. Для здійснення встановлених цілей діяльності члени капели мали право: організувати тематичні збори, присвячені історії кобзарства та музичних інструментів; влаштовувати концерти серед широких верств населення в межах УССР; створювати фотографічний фонд музичних інструментів; засновувати школи-студії гри на бандурі, кобзі; створювати майстерні з виробництва кобз та інших музичних інструментів. Капела мала свою печатку та штамп з назвою «Харківська художня капела кобзарів імені Т.Г.Шевченка».

До членів Харківської художньої капели кобзарів приймали громадян яким вже виконалося 15 років, які подавали заяву на вступ у товариство, за умовою «відповідності пролетарській ідеології» [5, арк. 4 зв.]. Слід відзначити, що товариство не було обмежено у кількості вступаючих. Головною

умовою існування товариства була наявність серед її членів не менше п'яти осіб кобзарів-фахівців. У разі порушення цієї умови, товариство мало ліквідуватися за постановою загальних зборів капели [5, арк.5 зв.].

Слід відзначити, що фінансовою основою товариства були субсидії державних та громадських установ, благодійні подарунки, прибутки від платних концертів, тощо. Крім того, до майна товариства належали: робоче помешкання у Харкові, в якому знаходилися інструменти і тематична бібліотека. Статут дозволяв у разі катастрофічного стану одного з членів капели (біда, хвороба) виділяти матеріальну допомогу у розмірі 1 % від всіх прибутків товариства та не більше 50% від основного фонду. Це свідчить про тогочасне збереження традицій взаємодопомоги, які існували серед представників кобзарських цехів Слобожанщини дореволюційного періоду.

На початку 1930-х рр. в умовах ідеологічного тиску планомірно знищується традиційне кобзарство. На початковому етапі відбувається кардинальна переоцінка цінностей кобзарського мистецтва: з репертуару капели зникають традиційні твори, які замінюються кон'юнктурними радянськими сюжетами звеличення ролі партії; професійні капели замінюються ансамблями самодіяльності, що призвело до розпаду провідних професійних кобзарських колективів (Харківської, Київської, Першої і Другої Миргородських, Полтавської капел та ін.).

На початку грудня 1930 року в Харківському оперному театрі відбувся «З'їзд народних співців Радянської України», на якому зібралися 337 делегатів з різних областей. Основним завданням з'їзду було оголошено питання активного залучення народних співців до соціалістичного будівництва, відходу від виконавських традицій і визначення нових ідеологічних пріоритетів. «Розстріляний з'їзд кобзарів» остаточно припинив багатовіковий кобзарський рух на Харківщині і потребує окремого наукового дослідження.

Висновки. Українська інтелігенція 1920-х – початку 1930-х рр. відіграла вирішальну роль в плеканні традицій кобзарства. Представники Харківської художньої капели кобзарів розширили просвітницьку, агітаційну діяльність традиційного мистецтва українців. Тоталітарний режим ліквідував кобзарські професійні товариства, фізично винищив еліту кобзарського мистецтва.

Перспективи подальших досліджень. Наукового розгляду потребує питання долі представників Харківської художньої капели кобзарів імені Т.Г.Шевченка у «Розстріляному з'їзді кобзарів».

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубас О.І. Становлення та розвиток кобзарських шкіл в Україні (XVII – перша половина XX ст.): Автореф. дис... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / О.І. Дубас; Ін-т мистецтвознав., фольклор. та етнології імені М.Т.Рильського НАН України. – К., 2002. – 20 с.
2. Мартинова Т.Є. Вплив кобзарства на формування національної самосвідомості українців: Автореф. дис. ...канд. філософських наук: 09.00.12 / Т.Є.Мартинова / Київ. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 1999. – 18 с.
3. Савчук О.О. Українське традиційне співцтво як світоглядна система (на матеріалі кобзарсько-лірницької традиції Слобідської України): Автореф. дис. ... канд. філософських наук: 09.00.12 / О.О.Савчук / Харків. нац. ун-т імені В.Н.Каразіна. – Х., 2010. – 19 с.
4. Черемський К.П. Генеза і розвиток традиційних форм українського співцтва: Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства.: 17.00.01 / К.П. Черемський / Харків. держ. акад. культури. – Х., 2005. – 20 с.
5. ДАХО (Державний архів Харківської області). – Ф. Р.845. – Оп.2. – Од. зб. 747.